

CENTRUL ROMÂN
DE POLITICI EUROPENE

CRPE

DEBATING EUROPE. PROVIDING EXPERTISE

BUGETAREA PARTICIPATIVĂ ÎN ROMÂNIA

Recomandări pentru regulamente (puțin mai) bune

Bugetarea participativă este unul din instrumentele aflate la dispoziția administrațiilor locale prin care decizia privind proiectele de investiții este luată de cetățeni. Administrațiile locale pot (și ar trebui, de fapt) alocă o parte a bugetului de investiții pentru proiecte propuse și votate direct de cetățeni, la nivel de oraș, cartier sau școală. În România, majoritatea programelor de bugetare participativă sunt la nivelul întregului oraș, în baza unor tematici preselectate de administrația locală, cu sau fără legătură cu o strategie asumată de dezvoltare și cu alocări financiare (foarte) scăzute. Totuși, se fac primii pași și spre bugetări participative tematice (investiții “verzi” sau pentru tineri) sau la nivel de cartiere, ceea ce ne bucură.

Bugetarea participativă este însă foarte puțin folosită România, orașele noastre fiind (ca de obicei) pe contrasens față de trendurile europene. În 2022, numai 13 reședințe de județ au derulat programe de bugetare participativă, cu o valoare cumulată de numai 0.2% din totalul veniturilor, deși 25 dintre ele au hotărâri de Consiliu Local prin care se obligă să desfășoare programe participative. În București, numai Primăria Sector 1, Primăria Sector 6 și Primăria Capitalei au desfășurat programe de bugetare participativă, cu valoare cumulată de 0.1% din veniturile acestora. Programul Primăriei Sector 1 a fost însă un eșec major din cauza incapacității administrative de a derula chiar și un program de mică amploare, ceea ce a dus valoarea reală a programelor participative din București la mult sub 0.1%.

La CRPE am citit multe din regulamentele de bugetare participativă de la nivelul orașelor din România și propunem câteva teme majore la care administrațiile locale ar trebui să fie (mai) atente. Le împărtășim pe etapele programului, începem cu unele direcții generale (dar critice pentru succesul programului) și continuăm cu propuneri punctuale care pot aduce mai multă transparență și (sperăm noi) efervescență în jurul bugetării participative. La final integram și un **check-list** pentru administrațiile locale pentru a se asigura că programul lor participativ este construit respectând minime elemente de bună practică.

1. Succesul unui program de bugetare participativă depinde de multe ori (din păcate) de asumarea expresă a acestuia de către aleșii locali și managementul de top al administrației locale. Deseori, programul de bugetare participativă este văzut ca o Cenușăreasă a instrumentelor de colaborare cu cetățenii, iar implicarea administrației rămâne una minimală în asumarea și promovarea acestuia. Am documentat la CRPE prea multe cazuri de programe lansate ca simple exerciții de PR și ulterior abandonate.

2. Redactarea unui regulament bine structurat joacă un rol cheie. Aici nu este nevoie de reinventarea roții, fiind nenumărate exemple la nivel european, dar este important ca acesta să urmeze unui proces de consultare cu grupurile civice (formale sau informale), organizațiile societății civile și cetățenii. Este de preferat ca regulamentul să fie asumat și pus în dezbatere publică după consultări inițiale cu actorii locali.

Dezbaterea publică trebuie să fie una reală, nu doar o postare pe pagina proprie și o adresă de contact pentru eventuale recomandări, astfel încât să genereze un feedback consistent ce poate fi utilizat pentru îmbunătățirea etapelor programului. Regulamentul trebuie să stabilească într-o manieră predictibilă, transparentă și incluzivă parametrii programului, inclusiv tematicile proiectelor, calendarul și sistemul de vot, rolul comunității în alegerea, implementarea și monitorizarea proiectelor, diviziunea responsabilităților la nivelul administrației locale, cine monitorizează și evaluează.

3. Diviziunea responsabilităților. La nivelul administrației locale este nevoie de o unitate responsabilă pentru implementarea programului de bugetare participativă și desemnarea transparentă a unor persoane responsabile pentru (i) comunicarea cu cetățenii pentru clarificări și suport în propunerile de proiecte și (ii) coordonarea implementării și monitorizării/evaluării proiectelor. În ambele cazuri, este de preferat ca aceste persoane (sau cel puțin persoana cu rol coordonator) să fie parte și din *Comisia de Bugetare Participativă*.

4. Derularea de programe de formare pentru personalul administrativ implicat în derularea programului de bugetare participativă. La nivelul administrației publice locale trebuie să se desfășoare anual programe de formare pentru personalul din aparatul de specialitate implicat în programul de bugetare participativă. Programele pot fi deschise și consilierilor locali și/sau chiar membrilor societății civile dacă aceștia sunt și ei parte a procesului.

5. Componenta Comisiei de Bugetare Participativă. Includerea în *Comisia de Bugetare Participativă sau Comisia de evaluare și monitorizare a proiectelor* (indiferent de titlul folosit), în urma unui proces transparent, a unor reprezentanți ai societății civile și grupurilor civice de la nivel local. În mod ideal, membrii *Comisiei* includ reprezentanți ai aparatului de specialitate al primarului, membri ai Consiliului Local, cetățeni și membri ai societății civile și grupurilor civice locale. *Comisia* ar trebui să fie coordonată de un membru al aparatului de specialitate al primarului datorită rolului principal al acestuia în implementarea programului, așa cum este el gândit de majoritatea administrațiilor românești.

6. Ateliere participative cu cetățenii pentru promovarea programului. Odată programul stabilit și asumat, este ideal ca administrația locală, cu suportul *Comisiei de Bugetare Participativă*, să organizeze ateliere de promovare a acestuia. Acestea pot fi strict de **promovare**, dar pot include (și este de preferat) și **o componentă de suport pentru scrierea proiectelor și rezolvarea oricărui neclarități, sau gândite ca mini hackatoane pentru propunerea de proiecte**. Programul atelierelor trebuie anunțat din timp, acestea pot fi (și) la nivel de cartiere, iar principalii actori de la nivel local (inclusiv grupuri civice, ONG-uri, asociații de proprietari, asociații ale elevilor) să fie parte a procesului.

7. Condițiile de eligibilitate la depunerea de proiecte. Simplificarea condițiilor pentru depunerea proiectelor de către cetățeni, cât și de grupuri civice / ONG-uri (dacă regulamentul prevede eligibilitatea acestora). În cazul celor din urmă, acestea ar trebui să poată depună proiecte și dacă nu sunt înregistrate legal, ci activează în mod informal și pot demonstra că activitatea lor contribuie la rezolvarea unor nevoi de la nivelul comunității. Este de preferat ca un aplicant să poată depună un singur proiect și/sau un singur proiect pe o tematică. Deși în multe regulamente din România societățile comerciale pot depune proiecte, acest lucru ar trebui regândit.

8. Setarea bugetului pentru programul de bugetare participativă și numărul de proiecte selectate. Nu există o alocare prestabilită sau un număr ideal de proiecte, dar practica unor țări în care bugetarea participativă are rădăcini mult mai solide arată că în România atât bugetele alocate, cât și numărul de proiecte selectate, sunt (mult prea) scăzute. Alocările bugetare sunt de obicei limitate, cu un maxim de 2-5 milioane RON, iar numărul de proiecte variind de la 1-2 la 10-12 proiecte. Recomandăm ca numărul de proiecte selectate să fie mai degrabă spre maximumul actual din România și nu spre minim, cu alocări anuale în creștere, chiar dacă etapa de coordonare ar fi mai dificil de gestionat.

9. Perioada de evaluare a proiectelor și ajustări. De multe ori, proiectele necesită ajustări pentru a facilita implementarea lor în termenele stabilite. Este de preferat ca fiecare proiect depus să fie evaluat corespunzător de *Comisie*, să fie solicitate modificări punctuale dacă e cazul sau, dacă mai multe proiecte au aceeași tematică, să poată fi comasate cu acceptul aplicanților. Fiecare proiect respins/acceptat la vot trebuie să primească o explicație, iar în cazul în care aplicanții pot rezolva problemele identificate în termenul stabilit de Comisie, acestea să poată continua procesul de evaluare.

10. Comunicarea proiectelor ce intră în procedura de vot. *Comisia de Bugetare participativă* va organiza cel puțin o dezbatere publică prin care să fie prezentate toate proiectele declarate eligibile și care intră în procedura de vot. În multe orașe europene, administrațiile oferă suport cetățenilor în promovarea proiectelor, fie prin intermediul propriilor canale de comunicare, fie cu ajutorul media sau societății civile. Se oferă inclusiv kit-uri de promovare pentru aplicanți.

11. Sistemul de vot. Majoritatea programelor de bugetare participativă din România includ numai posibilitatea unui vot online. Această practică poate reduce semnificativ numărul de persoane ce ar putea vota, dar înțelegem și dificultatea includerii unui sistem mixt. În alte orașe vest-europene, se poate vota inclusiv prin SMS și/sau prin urne la nivelul unor zone intens circulate din oraș. Combinarea mai multor modalități de vot va duce la un număr mai ridicat de votanți.

12. Implementarea proiectelor. În România, rolul aplicantului se limitează (într-o manieră covârșitoare) la cel de observator. Chiar și în această situație, aplicantul trebuie să fie informat periodic de stadiul proiectului și să rămână un partener în acest proces, respectiv implementatorul (*administrația locală în sine*) să publice regulat evoluția proiectelor pe pagina oficială de bugetare participativă.

13. Monitorizare și Evaluare. La finalul fiecărui ciclu de bugetare participativă, trebuie organizată o consultare publică pentru a prezenta rezultatele ediției tocmai încheiate, precum și pentru a colecta eventuale propuneri de modificare a regulamentului și procesului de implementare. Componenta de evaluare poate fi derulată de un actor terț pentru a ajuta la îmbunătățirea procesului de bugetare participativă.

14. Bugetarea participativă tematică. Puțin răspândită în România, bugetarea participativă ar trebui gândită și pe teme specifice (ex. pentru tineri și/sau componentă verde) sau pe anumite cartiere/la nivel de școală pentru a răspunde unor nevoi specifice. Încurajăm formele de bugetare participativă ce răspund unor trenduri la nivel european și unor nevoi semnificative la nivelul administrațiilor locale din România (ex. starea mediului, digitalizare, orașe pentru pietoni, etc).

15. Ce e de făcut cu proiectele neselectate. Este foarte posibil ca programele de bugetare participativă să primească proiecte cu potențial, dar care să nu treacă de etapa de votare din varii motive (comunicare slabă în jurul programului și/sau o competiție foarte ridicată). Administrația locală nu ar trebuie să le ignore în mod automat, ci în condițiile în care sunt valide și se încadrează în viziunea locală, să fie puse în dezbateri publice și eventual preluate de administrație. Platforma de bugetare participativă poate fi folosită și ca un *spațiu de testare* pentru noi proiecte și idei pentru administrație.

Vă urăm succes în derularea programelor de bugetare participativă.

CHECK LIST pentru Bugetarea Participativă

Regulamentul de bugetare participativă a fost dezbătut cu cetățenii, grupurile civice și societatea civilă. Rezultatele dezbaterii sunt prezentate în mod transparent.

- DA
 NU
 Parțial

Comentariu: .....

Programul de bugetare participativă este asumat de către top managementul administrației și dispune de o diviziune clară de responsabilități la nivelul aparatului de specialitate al primarului.

- DA
 NU
 Parțial

Comentariu: .....

Personalul aparatului de specialitate al primarului care gestionează programul de bugetare participativă este bine instruit și a beneficiat de cursuri de formare.

- DA
 NU
 Parțial

Comentariu: .....

Cursurile de formare pot fi accesate și de ceilalți membri ai Comisiei de Bugetare Participativă.

Definirea Comisiei de Bugetare Participativă a urmat o procedură transparentă și include membri ai societății civile/cetățeni și consilieri locali. Componenta este cunoscută, iar responsabilitățile sunt clare în toate etapele programului.

- DA
 NU
 Parțial

Comentariu: .....

Regulamentul include un calendar detaliat al programului, un buget ușor de înțeles, o definire clară a conceptului de proiect eligibil, categoriile eligibile, cine poate aplica, o descriere completă a procedurii de vot, precum și a criteriilor de eligibilitate pentru a vota un proiect (vârstă, domiciliu, număr de proiecte ce pot fi votate).

- DA
 NU
 Parțial

Comentariu: .....

Regulamentul descrie detaliat rolul applicantului în perioada de implementare a proiectului.

- DA
 NU
 Parțial

Comentariu: .....

<p><i>La finalul perioadei de evaluare a eligibilității, administrația locală organizează un eveniment public în cadrul căruia vor fi prezentate proiectele declarate drept eligibile și supuse sesiunii de votare.</i></p>	<p>☐ DA ☐ NU ☐ Parțial</p> <p>Comentariu: .....</p>
<p><i>Regulamentul prevede acordarea de feedback persoanelor ale căror proiecte au fost declarate neeligibile în prima fază și oferirea posibilității de ajustare a proiectului pentru a intra în sesiunea de vot.</i></p>	<p>☐ DA ☐ NU ☐ Parțial</p> <p>Comentariu: .....</p>
<p><i>Administrația locală derulează o campanie de promovare a programului de bugetare participativă și ulterior a proiectelor declarate eligibile cu activități atât fizice (e.g ateliere participative și întâlniri la nivel de cartiere) cât și online.</i></p>	<p>☐ DA ☐ NU ☐ Parțial</p> <p>Comentariu: .....</p>
<p><i>Administrația locală derulează ateliere participative cu o componentă de suport pentru dezbaterile ideilor de proiecte și eventual chiar și pentru scrierea proiectelor.</i></p>	<p>☐ DA ☐ NU ☐ Parțial</p> <p>Comentariu: .....</p>
<p><i>Programul include și o componentă de bugetare tematică, de exemplu cu proiecte la nivel de cartiere / școli sau bugetare participativă verde.</i></p>	<p>☐ DA ☐ NU ☐ Parțial</p> <p>Comentariu: .....</p>
<p><i>Regulamentul include cel puțin două modalități diferite de a vota proiecte, dintre care una de tip online, iar cealaltă poate include vot fizic la primărie / urne mobile în spațiile intens circulate, vot prin SMS, etc.</i></p>	<p>☐ DA ☐ NU ☐ Parțial</p> <p>Comentariu: .....</p>
<p><i>Platforma online de bugetare participativă include secțiune de feedback (la nivelul fiecărui proiect) ce poate fi folosită ca spațiu de testare pentru îmbunătățirea acestora și eventual preluarea de noi idei de către administrație.</i></p>	<p>☐ DA ☐ NU ☐ Parțial</p> <p>Comentariu: .....</p>

<p><i>Regulamentul prevede posibilitatea de a analiza în timp real stadiul implementării proiectelor alese de cetățeni, iar fiecare proiect are un responsabil desemnat ca punct de contact / coordonator de la nivelul administrației locale.</i></p>	<p>☐ DA ☐ NU ☐ Parțial</p> <p>Comentariu: .....</p>
<p><i>Obligatoritatea publicării de statistici (în format deschis) la finalul fiecărei sesiuni de bugetare participativă (proiecte depuse, voturi, accesări ale site-ului), respectiv a unui raport privind proiectele finanțate și (dacă e cazul) preluării de proiecte/idei din cele ce nu au fost votate de cetățeni.</i></p>	<p>☐ DA ☐ NU ☐ Parțial</p> <p>Comentariu: .....</p>
<p><i>Procedură generală de feedback din partea cetățenilor la finalul unei sesiuni de bugetare participativă.</i></p>	<p>☐ DA ☐ NU ☐ Parțial</p> <p>Comentariu: .....</p>
<p><i>Procedură (de preferat externă) de monitorizare și evaluare a programului de bugetare participativă.</i></p>	<p>☐ DA ☐ NU ☐ Parțial</p> <p>Comentariu: .....</p>

AUTORI

Alexandru DAMIAN este director de programe în cadrul Centrului Român de Politici Europene. Alexandru are o experiență solidă în proiecte privind buna guvernare, administrația publică și activismul civic. Speră într-o mai mare implicare a cetățenilor în viața orașelor și comunităților și în decizii publice bazate pe priorități și date bine fundamentate. Scrie deseori și pe despre ce se întâmplă în Republica Moldova, un subiect drag nouă la CRPE.

E-mail: alexandru.damian@crpe.ro

Dragoș ILE este student în anul al doilea de licență la Universitatea Bocconi din Milano, unde învață Economie și Științe Sociale. Este interesat de subiecte precum politicile publice europene, combaterea euroscepticismului, sau reforma administrațiilor locale.

E-mail: dragos.ile@crpe.ro